

UFRS 16 KİRALAMALAR STANDARDININ İŞLETMELERİN FİNANSAL TABLOLARI VE TEMEL FİNANSAL ORANLARINA ETKİSİ: BİST’TE BİR ARAŞTIRMA¹

Öğr. Gör. Dr. İlknur ERGÜN*

Prof. Dr. Aslı TÜREL**

Makale Gönderim Tarihi : 03.05.2021 / Kabul Tarihi : 26.11.2021

Makale Türü: Araştırma

ÖZ

UFRS 16 ile faaliyet kiralaması ve finansal kiralama ayrımı ortadan kalkmakta, kolaylaştırıcı hükümler dışında tüm faaliyet kiralamaları aktifleştirilerek finansal durum tablosuna alınmaktadır. Bunun sonucunda işletmelerin finansal tabloları ve temel finansal oranlarında değişiklikler meydana gelmektedir. IASB tarafından 2016 yılında yayınlanan UFRS 16 Kiralamalar Standardı, 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır ve aynı tarihte ülkemizde de yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmanın amacı, BİST’e kayıtlı ve geçiş hükümleri uyarınca ilk uygulama sonuçlarını UFRS 16’nın etkilediği kalemler ve finansal tablolarını karşılaştırmalı olarak sunan işletmelerin finansal tablo ve dipnotlarını inceleyerek; yeni standardın, işletmelerin finansal tablolarında ve temel finansal oranlarında meydana getirdiği değişimi tespit etmektir. BİST’te işlem gören işletmelerin 2019 yılı finansal raporlarının incelenmesi sonucunda 44 tanesinin karşılaştırmalı finansal tablolarını sundukları tespit edilmiştir. Yapılan Bağımlı Örneklem T-Testi ve Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi sonucunda analize konu edilen şirketlerin, VÖK (Vergi Öncesi Kâr), FVÖK (EBIT-Faiz ve Vergi Öncesi Kâr)’leri ve kaldıraç oranları ile kârlılık oranları üzerinde önemli değişimler meydana geldiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: UFRS 16, UFRS 16’nın Finansal Tablolara Etkisi, UFRS 16’nın Finansal Oranlara Etkisi

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M48

¹ Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı’nda Prof. Dr. Aslı TÜREL danışmanlığında İlknur Ergün tarafından hazırlanan “UFRS ve Vergi Düzenlemeleri Kapsamında Finansal Kiralama Sözleşmeleri ve UFRS 16 Standardının Uygulanmasının Finansal Tablolar Üzerindeki Etkisi” isimli Doktora tezinden türetilmiştir.

* Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, iergun@nku.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4958-4815>

** İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, gunduzay@istanbul.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2658-4636>

EFFECT OF IFRS 16 LEASES STANDARD ON FINANCIAL STATEMENTS AND BASIC FINANCIAL RATIOS OF BUSINESSES: A RESEARCH ON BIST**ABSTRACT**

With IFRS 16, the distinction between operating leases and financial leases is eliminated, and all operating leases except for facilitating provisions are capitalized and included in the balance sheet. As a result of this, changes occur in the financial statements and basic financial ratios of the enterprises. IFRS 16 Leases Standard, published by the IASB in 2016, started to be implemented on January 1, 2019 and came into force in our country on the same date. The aim of this study is to determine the effect in the financial statements and basic financial ratios of the companies with the new standard by examining the financial statements and footnotes of companies registered in BIST and which present their items and financial statements affected by IFRS 16 comparatively in accordance with the transition provisions. After the examination of the 2019 financial reports of the companies traded on the BIST, it has been determined that forty four of the companies presented their comparative financial statements. As a result of the Dependent Sample T-Test and Wilcoxon Signed Ranks Test, it has been determined that there have been significant changes in PBT (Profit Before Tax), EBIT (EBIT-Earning Before Interest and Taxes), leverage ratios and profitability ratios of the companies analysed.

Keywords: IFRS 16, The Effects of IFRS 16 on Financial Statements, The Effect of IFRS 16 on Financial Ratios

Jel Classification: M40, M41, M48

1. GİRİŞ

İşletme dışında yer alan finansal tablo kullanıcıları, ihtiyaç duydukları ve ekonomik kararlarında kullanacakları faydalı finansal bilgiyi, işletmelerin sundukları finansal tablolardan elde etmektedirler. Sunulan bu bilgilerin, işletmelerin gerçek durumunu yansıtması, güvenilir, tarafsız, zamanında, tam, doğru ve şeffaf bir biçimde sunulması kullanıcılar açısından son derece önemlidir. Ancak 2001 yılından itibaren ortaya çıkan muhasebe skandalları ile finansal durum tablosu (bilanço) dışı finansman konusu gündeme gelmiş ve finansal tabloların güvenilirliği konusunda oluşan endişeler, muhasebe standartlarının sorgulanmasına sebep olmuştur.

Finansal durum tablosu dışı finansman ile işletmeler, sahip oldukları varlık ve yükümlülükleri finansal tablolarının dışına çıkararak, maruz kalabilecekleri riskleri gizleme imkanı bulabilmektedirler. Kiralamalar da finansal durum tablosu dışı finansman yöntemlerinden biri olup faaliyet kiralaması olarak kabul edilen kiralamalardan doğan varlık ve borçların finansal tablolara alınmaması finansal durum tablosu dışı finansman olarak değerlendirilmektedir (Pamukçu, 2010: 482). 2000'li yılların başından itibaren yaşanan muhasebe skandallarından sonra finansal durum tablosu dışı kalan kiralama yükümlülüklerinin büyüklüğü dikkat çekmiş ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK, IASB: International

Accounting Standards Board) ve Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB: Financial Accounting Standards Board) tarafından yayınlanan standartların yetersizliği yönünde çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Bu endişeleri gidermek amacıyla IASB ve FASB 2006 yılında kiralama ile ilgili yeni bir muhasebe standardı hazırlamak için ortak bir proje başlatmışlardır (Aslan, 2018: 58). Yapılan uzun ve detaylı çalışmalardan sonra IASB yeni kiralama standardını UFRS 16 Kiralamalar adı ile 13 Ocak 2016'da yayınlamış ve 2019 yılından itibaren uygulama zorunluluğu getirmiştir (Marşap ve Yanık, 2018: 24). IASB tarafından yayınlanan bu standart, ülkemizde de KGK tarafından birebir tercüme edilerek TFRS 16 Kiralamalar adı ile yayınlanarak, 2019 yılında yürürlüğe girmiştir. Standartın amacı, kiralama işlemlerinin, kiracı ve kiraya veren taraflar açısından finansal tablolarda gerçeğe uygun bir biçimde sunulması ve bu şekilde finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun bilgileri elde edebilme olanağının sağlanmasıdır (TFRS 16, 2016: 1).

UFRS 16 ile kiraya verenler açısından çok önemli değişiklikler olmasa da kiracılar açısından çok önemli değişiklikler yapılmıştır. UFRS 16 genel bir yaklaşımla, kiracı işletmelerin, kiralama işlemlerinde finansal kiralama ve faaliyet kiralaması ayrımını ortadan kaldırarak, kolaylaştırıcı hükümler dışında tüm kiralamaların finansal kiralamalara benzer biçimde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Böylece, vergi düzenlemeleri ve UMS 17'ye göre finansal durum tablosuna alınmayan faaliyet kiralamalarına konu varlıklar, yeni standart ile aktifleştirilerek finansal durum tablosuna taşınmaktadır. Bunun yanında kiralama yükümlülükleri de bugünkü değerinden ölçülerek finansal durum tablosunda kiralama borcu olarak yer almaktadır. Böylece işletmelerin finansal durum tablosunda, kâr veya zarar tablosunda ve bazı finansal oranlarında değişiklikler meydana gelmektedir.

Bu çalışmanın amacı, UFRS 16 ile yapılan değişiklikler sonucunda işletmelerin finansal tablolarında, dolayısıyla finansal oranları üzerinde meydana gelen etkileri, standardı ilk defa uygulayan şirketlerin finansal tablolarını ve finansal verilerini analiz ederek ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında, Borsa İstanbul'da işlem gören ve UFRS 16'yı ilk defa uygulayan şirketlerden, UFRS 16'nın uygulanması ve uygulanmaması durumunun finansal tabloları üzerindeki etkisini karşılaştırmalı olarak sunan şirketler incelenmiştir.

2. LİTERATÜR

Pek çok işletme tarafından finansal durum tablosu dışı bırakılan faaliyet kiralamalarının, aktifleştirilerek finansal durum tablosuna alınması ve bunun finansal tablolarda meydana getireceği etkiler konusunda literatürde uzun yıllardır çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda sunulmuştur.

Bilanço dışı bırakılan faaliyet kiralamalarının aktifleştirilmesinde varlık ve borçların bazı tahminler kullanılarak bilançoya alınması ve bunun finansal tablolar üzerindeki etkileri ile ilgili ilk çalışma Imhoff vd. tarafından 1991 yılında yapılmıştır. Faaliyet kiralamalarının bir yıllık bilançoları üzerindeki etkileri, varlıkların getirisi (ROA-Return on Assets) ve borç/öz kaynak (D/E-Debt/Equity) oranları kullanılarak incelenmiştir. Bu çalışmada ayrıntılı olarak açıklanan faaliyet kiralamalarının aktifleştirilmesi yöntemi daha sonra Imhoff Modeli olarak adlandırılmış ve pek çok çalışmada da kullanılmıştır. Imhoff vd. (1997) yaptıkları diğer bir çalışmada ise kiralamaların aktifleştirilmesinin kâr veya zarar tablosu üzerindeki etkilerini incelemiş ve net kâr ve faaliyet kârına olabilecek etkilerini değerlendirmişlerdir. Kâr veya zarar tablosu üzerindeki etkilerini değerlendirirken, yöneticilerin işletmelerin finansal performanslarını

karşılaştırmak ve ölçmek için dikkate alması gereken oranlar içerisinde, varlık kârlılığı (ROA) ve özkaynak kârlılığına (ROE) dikkat etmelerini önermişlerdir.

Fülbier vd. (2008), seçilmiş Alman Şirketlerinde aynı yöntemi kullanarak etki analizi yapmış ve perakende ile moda sektöründeki işletmeler öncelikli olmak üzere pek çok işletmenin kiralamaların aktifleştirilmesinden etkileneceğini tespit etmişlerdir. Buradaki değişikliklerin aktif ve pasifte meydana gelecek değişikliklerden etkilenen oranlar üzerinde gerçekleşecek olup, kârlılık üzerinde çok önemli bir değişiklik olmayacağı sonucuna varmışlardır. Durocher (2008) tarafından Kanada’da halka açık şirketlerin finansal tabloları üzerinde yapılan çalışmada ise kiralamaların aktifleştirilmesinden sonra şirketlerin cari oranları ile kaldıraç oranlarında dikkat çekici farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Kira ödemeleri yerine, amortisman ve faiz ödemelerinin muhasebeleştirilmesi yolu ile şirket kârlarının ve performanslarının etkilendiği belirtilmiştir.

Duke vd. (2009), Enron Skandalından sonra 366 işletme üzerinde yaptıkları çalışmalarında, bu işletmelerin yaklaşık 582,04 milyon dolarlık kiralama borçlarını bilanço dışı bıraktıklarını ve bunun da bildirmiş oldukları toplam borçların yüzde 11,13’ünü oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Bu işletmelerin, kiralamalarını aktifleştirmiş olmaları halinde, borç/özkaynak oranlarının etkileneceğini ve finansal performanslarının düşeceğini, yine aktif kârlılık oranı ile faiz ve kira gideri karşılama oranlarının da olumsuz etkileneceğini tespit etmişlerdir.

Lee vd. (2014), Amerika’da yaptıkları araştırmalarında kiralamaların aktifleştirilmesinin finansal oranları her zaman kötüleştirmediğini bazen iyileşmesine de sebep olduğunu açıklamışlardır. Çalışmada, kiralamaların aktifleştirilmesinin finansal oranlar üzerindeki etkilerinin yıllar itibari ile farklı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kiralamaların aktifleştirilmesinin etkisinin işletme büyüklüğü ve sektörüne göre de değişim gösterdiğini tespit etmişlerdir. Wong ve Joshi (2015) ise Avustralya’da da benzer sonuçlara ulaşmışlar, özkaynak kârlılığı üzerindeki etkinin anlamsız olduğu sonucuna varmışlardır.

IASB (2016) tarafından da UFRS 16’nın etki analizi yayınlamış ve gerçekleşmesi muhtemel değişiklikler şöyle açıklanmıştır; varlıklarda ve yabancı kaynaklarda artış, özkaynaklarda azalış, faiz, vergi, amortisman ve itfa öncesi kâr (EBITDA) da artış, faaliyet kârı ve finansman giderlerinde artış, vergi öncesi kâr veya zararda önemli olmayan ancak çift yönlü bir değişim olması beklenmektedir. Meydana gelen bu değişimin işletmelerin temel finansal oranları üzerinde de etkili olacağı, finansal kaldıraç oranları ile varlık ve özkaynak kârlılık oranlarını da etkileyeceği belirtilmiştir.

Sarı vd. (2016) yaptıkları çalışmada Borsa İstanbul’da işlem gören ve perakende sektöründe faaliyet gösteren 7 işletmenin 2010 ve 2014 yılları arasında beş yıllık finansal verilerini kullanarak kiralamaların aktifleştirilmesinin finansal tablolar üzerindeki etkilerini değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda ilk iki yılda kiralamaların aktifleştirilmesinin işletmelerin varlık ve yükümlülükleri üzerindeki etkisinin önemli olduğunu, diğer yıllardaki etkisinin ise önemli olmadığını tespit etmişlerdir. Yaptıkları analizlerde toplam borç/toplam varlık oranı önemli ölçüde etkilenmezken toplam borç/özkaynak oranının önemli ölçüde etkilendiğini tespit etmişler, varlık ve özkaynak kârlılığının ise önemli ölçüde değişmediği sonucuna varmışlardır. Öztürk (2016) tarafından yapılan diğer bir çalışmada ise UFRS 16’nın, 3 hava yolu şirketinin finansal durumu üzerindeki etkisi, likidite ve mali yapı oranları açısından değerlendirilmiştir. Yapılan analizler ile şirketlerin, UFRS 16 öncesi yaptıkları faaliyet kiralamasının oranına bağlı olarak

likidite ve mali yapı oranlarının değişeceği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda faaliyet kiralamaları fazla olan şirketlerin mali yapı oranları yükselirken, cari oranın oldukça düşeceği belirtilmiştir.

Acar vd. (2017), Imhoff vd. tarafından geliştirilen modeli kullanarak faaliyet kiralamalarının aktifleştirilmesinin finansal tablolar üzerindeki olası etkilerini, BİST’te işlem gören perakende, taşımacılık, telekomünikasyon ve turizm sektörlerinde faaliyet gösteren 30 şirketin finansal tabloları üzerinde t-testleri ile analiz etmişlerdir. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, kaldıraç oranları başta olmak üzere, finansal oranlarda anlamlı değişiklikler gözlemlenirken, en çok etkileneceği öngörülen sektörün ise perakende sektörü olacağı belirtilmiştir. Aktaş vd. (2017) ise perakende ve havayolu taşımacılığı sektöründen birer işletmede UFRS 16’nın etkilerini tahmin etmeye yönelik çalışmalarında, sektörler göre etkinin farklı olacağını, düşük kârlılık düzeyi ile çalışan işletmelerin kârlılık oranlarındaki etkinin de düşük olacağını ifade etmişlerdir.

Diaz ve Ramirez (2018), yaptıkları çalışmada gelecekteki kira ödemelerinin bugünkü değerini hesaplar-ken kullandıkları kira dönemi ve iskonto oranını önceki çalışmalardan farklı olarak UFRS 16 standardı ile daha uyumlu olarak değiştirmişler ve Avrupa’daki 646 işletmeden oluşan geniş kapsamlı bir çalışma yapmışlardır. Sonuçta yeni standardın beklenen etkisinin önceki çalışmalarda bulunan etkiden daha fazla olduğunu ve bu etkinin de perakende, turizm ve taşımacılık sektöründe daha fazla ortaya çıkacağını öngörmüşlerdir. Kârlılık oranları üzerinde ise tutarlı bir sonuç elde edememişlerdir.

Giner vd. (2019), Stoxx All Europe 100 endeksinde yer alan 72 işletmenin beş yıllık verilerini Monte Carlo simülasyon modeli ile değerlendirmişlerdir. UFRS 16’nın ilk uygulama yılı olan 2019’da likidite ve aktif kârlılığı azalırken, kaldıraç ve özkaynak kârlılığının artacağı fakat diğer çalışmaların aksine sonraki yıllarda bu oranların değişmeyeceği sonucunu elde etmişlerdir. Parlak ve Akdoğan (2019) ise, UMS 17 ile UFRS 16’nın imalat sektöründe yer alan şirket performansları üzerine olan etkilerini karşılaştırmalı olarak ele aldıkları çalışmada, işletmelerin finansal performanslarının yeni standarttan etkileneceği sonucuna ulaşmışlardır.

Akdoğan ve Erhan (2020), perakende sektöründe yer alan 6 işletmenin 2017 yılı finansal raporlarını inceleyerek, UFRS 16 uyarınca kiralama yükümlülükleri ve kullanım hakkı varlıklarını tespit etmişlerdir. UMS 17 ve UFRS 16’ya göre hazırlanan finansal tabloları üzerinden finansal oranları hesaplayarak, UFRS 16’nın bu sektördeki işletmelerin likidite oranları ile varlık devir hızını azaltırken, finansal kaldıraç, faaliyet kârları ile faiz ve vergi öncesi kârı arttıracığını belirtmişlerdir.

UFRS 16’nın dünyada ve ülkemizde uygulanma zorunluluğu 1 Ocak 2019 tarihinde başlamıştır. Bu nedenle uygulama sonuçlarını değerlendiren az sayıda çalışma bulunmaktadır. Gökten ve Kurnaz (2020), diğer çalışmalardan farklı olarak UFRS 16’nın ilk uygulama sonuçlarından sonra dört hava yolu işletmesinin finansal veri ve oranlarında meydana gelen değişimi finansal analiz yaparak incelemişlerdir. Yapılan değerlendirme sonucunda UFRS 16’nın işletmelerin sermaye ve kâr yapılarında değişiklikler yarattığını ve özkaynaklarda meydana gelen azalmanın kiracı işletmelerin defter değerini düşürdüğünü ancak faaliyet kârlılığı ile faiz, vergi ve amortisman öncesi kârda artış meydana getirdiğini tespit etmişlerdir. Finansal kaldıraç oranının artmasının işletmelerin finansal risklerini artırırken, varlık devir hızının düşmesinin ise varlık etkinliğini düşüreceğini belirtmişlerdir.

Dögüş ve Üçoğlu (2021), UFRS 16'yı 2019 yılında uygulayan 28 şirketin finansal tablolarını incelemişler ve yaptıkları oran analizi ile likidite ve kârlılıkla ilgili oranlarda azalma söz konusu iken finansal kaldıracın arttığını tespit etmişlerdir. Çalışmada incelenen sektörlerden ulaştırma, depolama ve haberleşme sektörü dışındaki, perakende ticaret, imalat, bilişim, inşaat ve bayındırlık sektörlerinde ortak olarak anlamlı bir değişime uğrayan tek oranın aktif devir hızı olduğunu belirtmişlerdir. Yeni standardın etkisinin en belirgin olduğu sektörün ise perakende ticaret olduğunu tespit etmişlerdir.

3. ARAŞTIRMA

Bu bölümde, UFRS 16'nın 1.1.2019 tarihinde zorunlu olarak uygulanmaya başlaması ile birlikte, Borsa İstanbul'da (BİST) işlem gören ve UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı kapsamında UFRS 16'nın etkilerini karşılaştırmalı olarak (muhasebe politikası değişikliği öncesi ve düzeltmeler sonrası) sunan şirketlerin, finansal tablolarında ve temel finansal oranlarında meydana gelen etkileri tespit etmeye yönelik bir araştırma yer almaktadır. Yeni standardın geçiş hükümleri gereğince UMS 8 kapsamında düzenleme yapmayı tercih eden işletmelerin muhasebe politikası değişikliği olarak finansal tablolarını karşılaştırmalı (politika değişikliği öncesi ve düzeltmeler sonrası) düzenlemeleri gerekmektedir (Karataş, 2019: 121-122).

3.1. Araştırmanın Amacı

UFRS 16 Kiralamalar Standardı uygulanmaya başlanmadan önce, faaliyet kiralaması olarak sınıflandırılan kiralamalar, kiracının finansal durum tablosunda bir varlık ve borç olarak raporlanmamaktaydı. Finansal durum tablosunda raporlanmayan bu kiralamalara ilişkin bilgilerin önemlilik düzeyi ise sektör, bölge ve işletmeye göre farklılıklar göstermektedir. Faaliyet kiralamalarının yoğun olarak yapıldığı sektör ve işletmelerde, finansal durum tablosu dışı bırakılan kiralamalara ilişkin bilgilerin, bu işletmelerin varlık ve yükümlülükleri üzerinde önemli etkiler meydana getirdiği kabul edilmektedir (Altıntaş ve Türel, 2016: 131-132).

Bu çalışmanın amacı, BİST'e kayıtlı, UFRS 16'yı uygulamış ve geçiş hükümleri uyarınca UFRS 16'nın etkilerini içeren karşılaştırmalı finansal tabloları sunan işletmelerin finansal verilerini inceleyerek, finansal tablolarında ve temel finansal oranlarında meydana gelen etkileri tespit etmektir. Bu kapsamda;

- ✓ UFRS 16'nın, işletmelerin finansal durum tablolarındaki, varlıklar, borçlar ve özkaynaklar üzerindeki etkileri,
- ✓ UFRS 16'nın, işletmelerin kâr veya zarar tablolarındaki, VÖK (Vergi Öncesi Kâr) ve FVÖK (EBIT-Faiz ve Vergi Öncesi Kâr) üzerindeki etkileri,
- ✓ UFRS 16'nın, işletmelerin finansal durum tabloları ve kâr veya zarar tablolarından hareketle hesaplanan temel finansal oranları üzerindeki etkileri, analiz edilecektir.

Literatürde yer alan bazı çalışmalarda UFRS 16'nın uygulanması durumunda işletmelerin finansal tablolarında ve bazı finansal oranlarında meydana gelmesi muhtemel etkiler tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma ile standardın ilk uygulama sonuçları önceki çalışmalarda ortaya konan beklentiler ile karşılaştırılarak tahminlerin ne ölçüde gerçekleştiği tespit edilmeye çalışılacaktır.

3.2. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Araştırma konusu, UFRS 16 Kiralamalar standardının uygulanması sonucunda işletmelerin finansal tablolarında ve temel finansal oranlarında yarattığı değişiklikler ile bu değişikliklerin boyutunu tespit etmektir.

UFRS 16'nın uygulanma zorunluluğu 1.1.2019 tarihinde başladığı için bugüne kadar az sayıda çalışmada standardın uygulama sonuçlarının değerlendirilip analiz edildiği görülmüştür. Literatür incelemesinde, çalışmaların büyük bir kısmının, Imhoff modeli olarak adlandırılan yöntemle, kiralamaya konu varlıkların ve yükümlülüklerin bazı varsayımlar ile tahmin edilmesi ve aktifleştirilen bu tutarların finansal tablolar ile temel finansal göstergeler üzerinde meydana getireceği olası etkinin analizi etrafında şekillendiği görülmüştür. Bu çalışmada, BİST'te yer alan ve standardı ilk defa uygulayan işletmelerin finansal verileri kullanılarak ortaya çıkan etkilerin analiz edilmesi amaçlandığından çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın;

- ✓ Standart düzenleyici otoritelere, yeni kiralama standardı ile ilgili beklentilerine ulaşip ulaşmadıkları konusunda fikir verme açısından,
- ✓ Finansal tablo düzenleyenlere ve yöneticilere, işletmenin finansal performansını değerlendirmelerine katkı sağlaması bakımından,
- ✓ İşletmelere borç verenlere, mevcut ve potansiyel yatırımcılara, finansal durum tablosu dışı bırakılmış ve maruz kaldıkları riskleri değerlendirmede,
- ✓ Araştırmacılara, kiralama muhasebesinde çok önemli değişiklikler meydana getiren UFRS 16'nın ilk uygulama sonuçlarını görüp değerlendirmelerine faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Araştırmada, KAP (Kamuyu Aydınlatma Platformu) web adresinde yer alan halka açık şirketlerin finansal tablo ve dipnotlarından elde edilmiş ikincil verilerden faydalanılmıştır. Çalışmada finansal tabloları ve finansal verileri analiz edilen şirketler, mali kuruluşlar hariç olmak üzere BİST'te yer alan sektörlerle kayıtlı ve UFRS 16 standardını uyguladıktan sonra UFRS 16'nın finansal tablolarına olan etkilerini açıklayan şirketlerden oluşmaktadır. Araştırmada bu şirketlerin seçilme nedeni uygulama sonuçları ile ilgili değişen kalemlerin şirketlerce gerçeğe uygun bir biçimde sunulmuş olduğunun düşünülmesidir.

Araştırmanın kısıtları ise;

- ✓ Borsa İstanbul'da işlem gören ve finansal tabloları KAP'ta yer alan sektörlerdeki toplam 400 adet şirketten 127'si mali kuruluştur. Mali kuruluşlar dışındaki sektörlerde yer alan 273 şirketin sadece 44'ü UFRS 16 öncesi ve sonrası finansal tablolarını karşılaştırmalı olarak açıklamışlardır. Bu nedenle bu çalışma sadece bu 44 şirket ile sınırlıdır.
- ✓ UFRS 16'nın etkilediği kalemler dolayısı ile etkilendiği düşünülen finansal oranlarla sınırlıdır.
- ✓ Finansal tablo verilerinin ve bu tablolardan oluşan finansal oranların doğruluğu finansal tabloların doğruluğu ile sınırlıdır.

- ✓ Araştırmada verileri analiz edilen şirketlerden sekiz tanesinin Faiz ve Vergi Öncesi Kâr (FVÖK) bilgilerine ulaşılammıştır. Bu nedenle FVÖK ile ilgili yapılacak analizler, tespit edilenler ile sınırlıdır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında öncelikle test edilecek hipotezlere yer verilmiştir. Ardından hipotezleri test edebilmek için analizde kullanılacak verilerin nasıl elde edildiği ve hipotezleri değerlendirirken kullanılacak analiz yöntemleri açıklanmıştır.

3.4.1. Araştırmanın Hipotezleri

UFRS 16'nın uygulanması ile birlikte faaliyet kiralaması yapan işletmelerin varlıklarının ve borçlarının artması ile özkaynaklarının azalması beklenmektedir. İşletmelerin kâr veya zarar tablolarında raporlanacak olan işletme kârlarında da değişiklikler öngörülmektedir. UFRS 16'nın finansal durum tablolarında ve kâr veya zarar tablolarında meydana getirdiği değişim sonucunda, bu kalemlere bağlı olarak hesaplanan finansal oranlarda da değişiklik meydana gelmesi beklenmektedir. Araştırmada finansal veriler kullanılarak hesaplanan ve ardından analiz edilen finansal oranlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırmada Kullanılan Finansal Oranlar

Finansal Kaldıraç Oranları	
Toplam Borç / Toplam Varlık	TB/TV
Toplam Borç / Özkaynak	TB/ÖK
Aktif Kârlılık Oranları	
Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık	VÖK/TV
Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık	FVÖK/TV
Özkaynak Kârlılık Oranları	
Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak	VÖK/ÖK
Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak	FVÖK/ÖK

Beklenen bu değişikliklerin anlamlılık düzeyini test etmek amacı ile 11 adet hipotez oluşturulmuştur;

- H_1 : Şirketlerin finansal durum tablolarında, UFRS 16 sonrası varlık toplamı (TV) ile UFRS 16 öncesi varlık toplamı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_2 : Şirketlerin finansal durum tablolarında, UFRS 16 sonrası borç toplamı (TB) ile UFRS 16 öncesi borç toplamı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_3 : Şirketlerin finansal durum tablolarında, UFRS 16 sonrası özkaynak toplamı (ÖK) ile UFRS 16 öncesi özkaynak toplamı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_4 : Şirketlerin kâr veya zarar tablolarında, UFRS 16 sonrası vergi öncesi kârları (VÖK) ile UFRS 16 öncesi vergi öncesi kârları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

- H_3 : Şirketlerin kâr veya zarar tablolarında, UFRS 16 sonrası faiz ve vergi öncesi kârları (FVÖK) ile UFRS 16 öncesi faiz ve vergi öncesi kârları arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_6 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Toplam Borç / Toplam Varlık (TB/TV) oranı ile UFRS 16 öncesi Toplam Borç / Toplam Varlık oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_7 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Toplam Borç / Özkaynak (TB/ÖK) oranı ile UFRS 16 öncesi Toplam Borç / Özkaynak oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_8 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık (VÖK/TV) oranı ile UFRS 16 öncesi Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_9 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak (VÖK/ÖK) oranı ile UFRS 16 öncesi Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak Oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_{10} : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık (FVÖK/TV) oranı ile UFRS 16 öncesi Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- H_{11} : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak (FVÖK/ÖK) oranı ile UFRS 16 öncesi Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.4.2. Araştırmanın Veri Seti

KAP'ta belirtilen sektörlerde BİST'e kayıtlı tüm işletmelerin finansal raporları incelenmiş ve bunlardan Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş hariç diğerlerinin UFRS 16 standardını 1.1.2019 tarihinden itibaren uyguladıkları tespit edilmiştir. Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş ise UFRS 16'yı 1 Ocak 2018 tarihinde başlayan hesap döneminde erken uygulamayı seçmiştir. BİST'te yer alan tüm şirketlerin 2019 yılına ait finansal raporları incelenmiş ve analiz için mali kuruluşlar hariç olmak üzere, UFRS 16 öncesi ve UFRS 16 sonrası finansal tablo ve verilerini karşılaştırmalı olarak açıklayan 44 işletme tespit edilmiştir. Bu işletmeler ve bağlı oldukları sektörler, Tablo 2'de sunulmuştur. Tablodan görüldüğü üzere perakende sektöründen yedi, otel ve lokanta sektöründen bir, ulaştırma, depolama ve haberleşme sektöründen beş, imalat sektöründen 22, elektrik, gaz ve su sektöründen bir, inşaat ve bayındırlık sektöründen iki, sağlık sektöründen bir ve teknoloji ve bilişim sektöründen beş işletme araştırmaya dahil edilmiştir.

Tablo 2: Araştırmanın Veri Setinde Yer Alan Şirketler

BIST Kodu	Şirket Adı/Unvanı	Bağlı Olduğu Sektör
MAVI	Mavi Giyim Sn. A.Ş.	Perakende
ADESE	Adese AVM Tic. A.Ş.	Perakende
SOKM	Şok Marketler Tic. A.Ş.	Perakende
BIMAS	Bim Birl. Marketler A.Ş.	Perakende
MGROS	Migros Ticaret A.Ş.	Perakende
BIZIM	Bizim Toptan Sat. Mğ. A.Ş.	Perakende
CRFSA	Carrefoursa Sabancı Tic. Mer.	Perakende
TEKTU	TEK -ART Turizm A.Ş.	Otel / lokanta
CLEBI	Çelebi Hava Servisi A.Ş.	Ulaştırma/Depolama/Haberleşme
PGSUS	Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş.	Ulaştırma/Depolama/Haberleşme
THYAO	Türk Hava Yolları A.O.	Ulaştırma/Depolama/Haberleşme
DOCO	DO&CO Aktiengesell Schaft	Ulaştırma/Depolama/Haberleşme
TCELL	Turkcell İletişim Hiz. A.Ş.	Ulaştırma/Depolama/Haberleşme
TRKCM	Trakya Cam A.Ş.	İmalat
DENCM	Denizli Cam A.Ş.	İmalat
ANACM	Anadolu Cam A.Ş.	İmalat
SODA	Soda Sanayi A.Ş.	İmalat
TOASO	Tofaş Türk Otom. Fab. A.Ş.	İmalat
VESBE	Vestel Beyaz Eşya San. A.Ş.	İmalat
SKTAS	Söktaş Tekstil Sn. A.Ş.	İmalat
YKSLN	Yükselen Çelik A.Ş.	İmalat
PRKAB	Türk Prysmian Kablo Sis. A.Ş.	İmalat
KARTN	Kartonsan Karton San. A.Ş.	İmalat
JANTS	Jantsa Jant Sanayi A.Ş.	İmalat
SODSN	Sodaş Sodyum San. A.Ş.	İmalat
ASUZU	Anadolu Isuzu Otom. San. A.Ş.	İmalat
AEFES	Anadolu Efes Biracılık San. A.Ş.	İmalat
DMSAS	Demisaş Döküm San. A.Ş.	İmalat
DGKLB	Doğtaş Kelebek Mobilya A.Ş.	İmalat
CCOLA	Coca Cola İçecek A.Ş.	İmalat
SAYAS	Say Reklamcılık Yapı Dek. A.Ş.	İmalat
ATEKS	Akın Tekstil A.Ş.	İmalat
BAKAB	Bak Ambalaj San. Ve Tic. A.Ş.	İmalat
BTCIM	Batıçim Çimento San. A.Ş.	İmalat
DEVA	Deva Holding A.Ş.	İmalat

ENJSA	Enerjisa Enerji A.Ş.	Elektrik/Gaz/su
TURGG	Türker Proje Gayri Menkul A.Ş.	İnşaat/Bayındırlık
EDIP	Edip G.menkul Yat. San. A.Ş.	İnşaat/Bayındırlık
MPARK	MLP Sağlık Hizmetleri A.Ş.	İnsan Sağlığı
DGATE	Datagate Bilgisayar Mlz. A.Ş.	Teknoloji
DESPC	Despec Bilgisayar Paz. A.Ş.	Teknoloji
INDES	İndeks Bilgisayar Sist. Yaz. A.Ş.	Teknoloji
ALCTL	Alcatel Telekomünikasyon A.Ş.	Teknoloji / Bilişim
KAREL	Karel Elekt. San. Tic A.Ş.	Teknoloji / Bilişim

3.4.3. Araştırmada Kullanılan Analiz Yöntemleri

Araştırma kapsamında UFRS 16 öncesi ve sonrası veri setine sahip şirketlerin finansal durum tablolarında, işletme kârlarında ve finansal kaldıraç ile kârlılık oranlarında meydana gelen değişimlerin anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla analizler yapılmıştır. İstatistiki yöntemlerden t-testleri, incelenecek değişkenler açısından iki grup arasında anlamlı bir fark olup olmadığının tespitinde kullanılmaktadır (Altunışık vd., 2010: 181). T- testleri, iki örneklemler karşılaştırma testlerinde en çok kullanılan testlerden olup yapılabilmesi için öncelikle bağımlı değişken puanları dağılımının, normal dağılım varsayımını sağlaması gerekmektedir (Bursal, 2019: 65). Verinin normal dağılmadığı durumlarda kullanılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, Bağımlı Örneklem T-testinin nonparametrik karşılığı olarak kullanılmaktadır (Baştürk, 2016: 164-165).

Araştırmada uygulanacak testler öncesinde normallik varsayımları ele alınmıştır. Normal dağılım şartlarını değerlendirmek için ilk olarak normallik testlerinden Shapiro-Wilks testinin anlamlılık (p) değerine bakılmıştır. Normal dağılıma sahip bir örnekte Shapiro-Wilks testi sonucu $\alpha > 0,05$ ise anlamlı kabul edilmektedir (Bursal, 2019: 50). Kullanılan her yöntemin bazı dezavantajlarının olması nedeni ile normallik testine ek olarak histogram, Q-Q grafiği, çarpıklık ve basıklık değerleri birlikte değerlendirilerek, dağılımın normalliğine karar verilmiştir. Çarpıklık (Skewness) değerlerinin +1 ile -1 arasında, basıklık (Kurtosis) değerlerinin +2 ile -1 arasında olması durumunda verilerin normal dağıldığı kabul edilebilmektedir (Seçer, 2015: 25).

Standart t testi, Anova testi ve diğer parametrik testler için verilerin değil, verilerin ortalamalarının dağılımının normallik varsayımını sağlaması gerekmektedir (Norman, 2010: 628). Çalışmada her hipotez için öncelikle normal dağılım varsayımı kontrol edilmiş ve normal dağılım varsayımını sağlayan veriler için Bağımlı Örneklem T-Testi, normal dağılım koşullarına uymayan veriler için ise Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi yapılmıştır.

3.5. Araştırmanın Bulguları

UFRS 16'nın araştırmada yer alan 44 şirketin finansal verilerine etkisi, aşağıda yer alan Tablo 3'te sunulmuştur. Analize konu edilen 44 şirketin verisi incelendiğinde, iki şirketin özkaynaklarının negatif olduğu görülmüş ve H_7 , H_9 ve H_{11} hipotezlerinin analizinde kullanılan veri setinde bu şirketler kapsam dışı bırakılmıştır. Şok Marketler Ticaret AŞ'nin UFRS 16 öncesi özkaynakları 90.056.059 TL iken UFRS

16 sonrası (-) 26.864.823 TL olmuştur. Ayrıca Carrefoursa Carrefour Sabancı Ticaret Merkezi AŞ'nin (-) 250.257.861 TL olan özkaynakları, UFRS 16 uygulandıktan sonra (-) 301.938.282 TL'ye düşmüştür. UFRS 16'nın uygulanması, bu iki şirketin özkaynaklarını her ne kadar önemli ölçüde etkilemiş olsa da şirketlerin özkaynaklarının negatif olması TB/ÖK, VÖK/ÖK ve FVÖK/ÖK oranlarını anlamsızlaştırdığı için bu şirketler analizde kullanılmamıştır.

Tablo 3: UFRS 16'nın Şirketlerin Finansal Verilerine Etkisine Ait İstatistikler

Değişkenler	N	Ortalama	Std. Sapma	Wilcoxon Test	Paired T-Test
TV (-)	44	8.037.469.225,9	18.447.159.505,9	-5.777	
TV (+)	44	8.647.663.294,7	19.680.619.914,7	(0,000)**	
TB (-)	44	5.194.319.937,3	12.576.952.443,9	-5.777	
TB (+)	44	5.832.220.781,5	13.897.767.435,1	(0,000)**	
ÖK (-)	44	2.827.771.584,1	6.280.695.941,3	-5.462	
ÖK (+)	44	2.800.384.126,8	6.276.321.016,9	(0,000)**	
VÖK (-)	44	456.483.228	1.009.614.305,0	-5.100	
VÖK (+)	44	427.193.999,2	1.007.145.178,6	(0,000)**	
FVÖK (-)	36	546.793.365	1.211.047.079,2	-5.027	
FVÖK (+)	36	591.653.806,1	1.244.341.472,2	(0,000)**	
TB/TV (-)	44	0.5996	0.2144		-3.751
TB/TV (+)	44	0.6159	0.2213		(0,001)**
TB/ÖK (-)	42	3.7944	10.1346	-5.645	
TB/ÖK (+)	42	4.6827	11.613	(0,000)**	
VÖK/TV (-)	44	0.0566	0.0890		2.745
VÖK/TV (+)	44	0.0496	0.0887		(0,009)**
VÖK/ÖK (-)	42	-0.0510	1.1675	-4.558	
VÖK/ÖK (+)	42	-0.1124	1.1693	(0,000)**	
FVÖK/TV (-)	36	0,0913	0,0816		-0.549
FVÖK/TV (+)	36	0,0925	0,0757		(0,586)
FVÖK/ÖK (-)	34	0.3551	0.3967	-4.744	
FVÖK/ÖK (+)	34	0.4243	0.5669	(0,000)**	

(-) UFRS 16 öncesi verileri temsil etmektedir.

(+) UFRS 16 sonrası verileri temsil etmektedir.

** UFRS 16 öncesi ve sonrası değerler arasındaki fark yüzde 99 güvenle ($p < 0.01$) istatistiksel olarak anlamlıdır.

* UFRS 16 öncesi ve sonrası değerler arasındaki fark yüzde 95 güvenle ($p < 0.05$) istatistiksel olarak anlamlıdır.

H₁: Şirketlerin finansal durum tablolarında, UFRS 16 sonrası varlık toplamı (TV) ile UFRS 16 öncesi varlık toplamı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Analizde yer alan şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası varlık toplamaları arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H₁ hipotezi kabul edilmiştir. UFRS 16 sonrası toplam varlıkların ortalamasında UFRS 16 öncesine göre yüzde 7,6 oranında artış tespit edilmiştir. Analize giren şirketlerin verileri incelediğinde şirketlerin tamamında UFRS 16 sonrası varlık toplamalarında artış olduğu görülmüştür.

H₂: Şirketlerin finansal durum tablolarında, UFRS 16 sonrası borç toplamı (TB) ile UFRS 16 öncesi borç toplamı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası borç toplamaları arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Analiz kapsamında yer alan şirketlerin UFRS 16 sonrası toplam borç ortalamasında UFRS 16 öncesi toplam borç ortalamasına göre yüzde 12,3 oranında artış meydana gelmiştir. Analize giren 44 şirketin verisi incelediğinde tüm şirketlerin UFRS 16 sonrası borç toplamalarında artış olduğu tespit edilmiştir.

H₃: Şirketlerin finansal durum tablolarında, UFRS 16 sonrası özkaynak toplamı (ÖK) ile UFRS 16 öncesi özkaynak toplamı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası özkaynak toplamaları arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H₃ hipotezi kabul edilmiştir. Analize konu edilen 44 şirketin verisi incelediğinde UFRS 16 sonrası sadece iki şirketin özkaynak toplamalarında artış meydana gelirken, 42 şirketin özkaynak toplamalarında azalış olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin finansal durum tablolarında UFRS 16 öncesi özkaynaklarının ortalaması 2.827.771.584,1 TL iken, UFRS 16 sonrası yüzde 1 azalışla 2.800.384.126,8 TL'ye düştüğü görülmüştür.

H₄: Şirketlerin kâr veya zarar tablolarında, UFRS 16 sonrası vergi öncesi kârları (VÖK) ile UFRS 16 öncesi vergi öncesi kârları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Analiz kapsamında yer alan şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası vergi öncesi kârları arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H₄ hipotezi kabul edilmiştir. Analize konu edilen 44 şirketin verisi incelediğinde UFRS 16 sonrası sadece iki şirketin vergi öncesi kârlarında artış meydana gelirken, 42 şirketin vergi öncesi kârlarında azalış olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin kâr veya zarar tablolarında UFRS 16 öncesi, vergi öncesi kârlarının ortalaması 456.483.228 TL iken, UFRS 16 sonrası yüzde 6,4 azalış göstererek 427.193.999,2 TL'ye düştüğü görülmüştür.

H₅: Şirketlerin kâr veya zarar tablolarında, UFRS 16 sonrası faiz ve vergi öncesi kârları (FVÖK) ile UFRS 16 öncesi faiz ve vergi öncesi kârları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Analiz kapsamında yer alan şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası faiz ve vergi öncesi kârları arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H_5 hipotezi kabul edilmiştir. Analize konu edilen 36 şirketin verisi incelendiğinde, şirketlerin kâr veya zarar tablolarında UFRS 16 öncesi faiz ve vergi öncesi kârlarının ortalaması 546.793.365 TL iken, UFRS 16 sonrası yüzde 8,2 artışla 591.653.806,1 TL'ye yükseldiği görülmüştür.

H_6 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Toplam Borç / Toplam Varlık (TB/TV) oranı ile UFRS 16 öncesi Toplam Borç / Toplam Varlık oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası TB/TV oranı arasındaki ilişki Bağımlı Örneklem T-Testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,001<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H_6 hipotezi kabul edilmiştir. Analize konu edilen 44 şirketin verisi incelendiğinde UFRS 16 sonrası sadece bir şirketin TB/TV oranında azalış olduğu görülürken, 43 şirketin TB/TV oranında artış olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin UFRS 16 öncesi TB/TV oranı ortalaması 0,5996 iken, bu oranın UFRS 16 sonrası yüzde 2,7 artışla 0,6159'a yükseldiği görülmüştür.

H_7 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Toplam Borç / Özkaynak (TB/ÖK) oranı ile UFRS 16 öncesi Toplam Borç / Özkaynak oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Analiz kapsamında yer alan şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası TB/ÖK oranı arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H_7 hipotezi kabul edilmiştir. Analizde yer alan tüm şirketlerin TB/ÖK oranlarının UFRS 16 sonrasında arttığı tespit edilmiştir. Şirketlerin finansal durum tablolarında UFRS 16 öncesi TB/ÖK ortalaması 3,7944 iken, bu oranın UFRS 16 sonrası yüzde 23,4 artışla 4,6827'ye yükseldiği gözlemlenmiştir.

H_8 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık (VÖK/TV) oranı ile UFRS 16 öncesi Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Analiz kapsamında yer alan şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası VÖK/TV oranı arasındaki ilişki, Bağımlı Örneklem T-Testi ile analiz edilmiş ve $p=0,009<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H_8 hipotezi kabul edilmiştir. Analize konu edilen 44 şirketin verisi incelendiğinde UFRS 16 sonrası iki şirketin VÖK/TV oranında artış olduğu görülürken, 42 şirketin VÖK/TV oranında azalış olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin UFRS 16 öncesi VÖK/TV oranları ortalaması 0,0566 iken, bu oranın UFRS 16 sonrası yüzde 12,4 azalış göstererek 0,0496'a düştüğü gözlemlenmiştir.

H_9 : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak (VÖK/ÖK) oranı ile UFRS 16 öncesi Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası VÖK/ÖK oranı arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H_9 hipotezi kabul edilmiştir. Şirketlerin, UFRS 16 öncesi VÖK/ÖK oranlarının ortalaması (-) 0,0510 iken, bu oranın UFRS 16 sonrası yüzde 120'lik bir azalışla (-) 0,1124'e düştüğü gözlemlenmiştir.

H_{10} : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık (FVÖK/TV) oranı ile UFRS 16 öncesi Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Toplam Varlık oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Analizde verileri kullanılan şirketlerin UFRS 16 öncesi ve sonrası FVÖK/TV oranları arasındaki ilişki Bağımlı Örneklem T-Testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,586>0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüş ve H_{10} hipotezi reddedilmiştir. Şirketlerin, UFRS 16 öncesi FVÖK/TV oranlarının ortalaması 0,0913 iken, bu oranın UFRS 16 sonrası yüzde 1,31'lik artışla 0,0925 olduğu görülmüştür. UFRS 16 öncesi ve sonrası şirketlerin toplam varlıklarında ve FVÖK'lerinde anlamlı bir değişiklik olmuş olsa da varlık toplamları ve FVÖK artış oranlarının birbirlerine yakın olması nedeni ile şirketlerin çoğunlukla UFRS 16 sonrasında oluşan FVÖK/TV oranlarının UFRS 16 öncesi FVÖK/TV oranlarına yakın olduğu tespit edilmiştir.

H_{11} : Şirketlerin, UFRS 16 sonrası Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak (FVÖK/ÖK) oranı ile UFRS 16 öncesi Faiz ve Vergi Öncesi Kâr / Özkaynak oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Şirketlerin, UFRS 16 öncesi ve sonrası FVÖK/ÖK oranı arasındaki ilişki Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ile analiz edilmiş olup, $p=0,000<0,05$ olması nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş ve H_{11} hipotezi kabul edilmiştir. Şirketlerin UFRS 16 öncesi FVÖK/ÖK oranlarının ortalaması 0,3551 iken, bu oranın UFRS 16 sonrası yüzde 19,5 artışla 0,4243'e yükseldiği tespit edilmiştir.

Hipotezlere ilişkin yukarıda detaylı olarak açıklanan analiz sonuçları Tablo 4'te özet olarak sunulmuştur.

Tablo 4: Analiz Sonuçlarının Özeti

TV	TB	ÖK	VÖK	FVÖK	TB/TV	TB/ÖK	VÖK/TV	VÖK/ÖK	FVÖK/TV	FVÖK/ÖK
Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Red	Kabul

Tablo 4'te görüldüğü üzere, UFRS 16 şirketlerin finansal tablolarını ve finansal oranlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Analiz edilen hipotezlerden FVÖK/TV oranındaki değişim haricinde diğer tüm hipotezler kabul edilmiştir. UFRS 16 sonrası ile UFRS 16 öncesi şirketlerin TV, TB, ÖK, VÖK ve FVÖK'lerinde meydana gelen değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. BİST'te yer alan ve analize konu olan 44 şirketin tamamında varlık ve borç toplamları artmıştır. İki şirket dışındaki tüm şirketlerde özkaynak ve VÖK'te azalış meydana gelirken, şirketlerin tamamının FVÖK'leri artmıştır.

Varlık ve borçlarda meydana gelen değişim dolayısı ile UFRS 16'nın finansal kaldıraç oranlarını da etkilemesi öngörülmüştür. Analiz sonucunda TB/TV oranında anlamlı bir değişim meydana gelmiş ve analiz kapsamında yer alan 44 şirketin 43'ünde TB/TV oranlarının arttığı tespit edilmiştir. TB/ÖK oranındaki değişimi tahmin etmek üzere yapılan önceki çalışmalarda bu oranın da artacağı öngörülmüştür. UFRS 16 sonrasında borçlarda artış ve özkaynaklarda azalış eğilimi olması bu oranın da artmasına sebep olmaktadır. Analize konu olan 42 şirketin tamamında beklentiler doğrultusunda TB/ÖK oranı artmış ve bu değişim istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur.

UFRS 16'nın, kârlılık oranlarından VÖK/TV oranı üzerindeki etkisi, vergi öncesi kâr ve varlık tutarında meydana gelen değişimden etkilenmektedir. Eğer vergi öncesi kâr azalmış ve varlık toplamı artmış ise bu oran da azalacaktır. Çalışmada yer alan şirketlerin VÖK/TV oranı genel olarak azalış eğiliminde olup, Tablo 4'te görüldüğü üzere bu değişim istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur. VÖK/ÖK oranının ise kiralama portföyünde yer alan kiralamaların kira süresi, faiz oranı gibi özelliklerine bağlı olarak değişmesi beklenmektedir (IASB, Effects Analysis IFRS 16 Leases 2016: 54). VÖK' te önemli bir etki meydana gelmediği takdirde özkaynakların azalması nedeni ile bu oran artacaktır. Ancak VÖK' te meydana gelen azalış oranı özkaynaklarda meydana gelen azalış oranından fazla ise VÖK/ÖK oranı da azalmış olacaktır. Tablo 4'te yer alan analiz sonuçları değerlendirildiğinde UFRS 16'nın, VÖK/ÖK oranını şirketlerin genelinde anlamlı olarak etkilediği ve UFRS 16 sonrasında VÖK/ÖK oranının genel olarak azalış eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Kârlılık oranları ile ilgili diğer hipotezler, FVÖK'te meydana gelen değişimle ilgili olarak belirlenmiştir. Kiralamanın süresi ve faiz oranları, şirketlerin FVÖK'lerinde meydana gelen değişimi etkilemektedir. Kiralama borçları arttığı oranda FVÖK de artacaktır. Kiralama borcunun artması aynı zamanda şirketlerde aktive alınan varlıkların artması anlamına da gelmektedir. FVÖK ve varlıklarda meydana gelen değişime paralel olarak FVÖK/TV oranı da değişecektir. Tablo 4'te yer aldığı üzere bu orandaki değişimin istatistiki anlamda önemli olmadığı görülmektedir. Şirketlerin FVÖK/TV oranlarına bakıldığında UFRS 16 öncesi ve sonrası birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmekte ve değişimin yönünün de şirket kiralamalarının taşıdığı özellikler doğrultusunda artış veya azalış şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. UFRS 16 sonrasında, FVÖK'te ve varlıklarda meydana gelen artışın oransal olarak birbirine yakın olması nedeni ile FVÖK/TV oranında meydana gelen değişimin yapılan analiz sonucunda anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. FVÖK/ÖK oranı da kiralamaların özelliğine bağlı olarak değişmektedir. FVÖK'teki artış ve özkaynaktaki azalış oranına bağlı olarak bu oran artış eğilimi gösterecektir. Çalışma kapsamında yer alan şirketlerin genel olarak FVÖK/ÖK oranları artış eğiliminde olup, Tablo 4'te görüldüğü üzere bu değişim istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

UFRS 16'nın yürürlüğe girmesi ile işletmelerin finansal durum tablolarında yer alan varlıklar, borçlar ve özkaynaklar ile kâr veya zarar tablolarında raporlanan kârlarda değişim meydana geleceği ve finansal kaldıraç ve kârlılık oranlarının da bu değişimden etkileneceği pek çok çalışmada öngörülmüştür. Bu çalışma kapsamında, beklenen değişimler ile standardın uygulanması sonucunda gerçekleşen değişimi karşılaştırıp, yeni standardın uygulanmasının etkilerini tespit etmek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, mali kuruluşlar hariç BİST'te işlem gören ve ilk defa UFRS 16'yı uygulayan şirketlerden UFRS 16 öncesinde ve sonrasında finansal verilerini karşılaştırmalı olarak açıklayan şirketler oluşturmaktadır. Yeni standardın geçiş hükümleri gereğince UMS 8 kapsamında düzenleme yapmayı tercih eden işletmelerin muhasebe politikası değişikliği olarak finansal tablolarını karşılaştırmalı (politika değişikliği öncesi ve düzeltmeler sonrası) düzenlemeleri gerekmektedir. Bu şekilde karşılaştırmalı finansal tablolarını düzenleyen şirketlerin finansal kaldıraç ve kârlılık oranları tespit edildikten sonra, finansal verileri üzerinde UFRS 16'nın uygulanmasının önemli bir etki meydana getirip getirmediğini araştırmak üzere hipotezler kurulmuştur.

IASB (2016) tarafından yapılan etki analizinde de belirtildiği üzere araştırma sonucunda, UFRS 16'nın BİST'te işlem gören ve araştırma kapsamında yer alan şirketlerin finansal tablo ve finansal oranlarını önemli düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. IASB'in etki analizi sonuçlarına paralel olarak UFRS 16'nın uygulanması ile şirketlerin varlık ile borç toplamları artmış, özkaynakları ise azalmıştır. UFRS 16'nın kârlar üzerindeki etkisi incelendiğinde faiz ve vergi öncesi kârların artış, vergi öncesi kârların ise azalış eğilimde olduğu görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda bu finansal verilerdeki değişimin istatistiksel olarak da anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Finansal durum tablosunda varlık ve borç toplamlarının artması, özkaynakların azalması finansal kaldıraç oranlarını da etkilemiştir. TB/TV oranı ile TB/ÖK oranlarının genel olarak arttığı ve bu değişimin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Kârlılık analizlerinden VÖK/TV, VÖK/ÖK oranları azalış, FVÖK/ÖK oranı ise artış eğiliminde olup, bu oranlarda meydana gelen değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunurken, FVÖK/TV oranındaki değişimin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Daha önce yapılmış çalışmalarda Fülber vd. (2008), Dorocher (2008), Wong ve Joshi (2015), Sarı vd. (2016), Acar vd. (2017), Diaz ve Ramirez (2018), kiralama ve aktifleştirilmesinin finansal kaldıraç oranları üzerindeki etkisinin kârlılık oranlarına etkisinden daha fazla olacağını tespit etmişlerdir. Bu çalışma sonucunda UFRS 16'nın önceki çalışmalarda belirtildiği gibi şirketlerin finansal kaldıraç oranları üzerindeki etkisinin, kârlılık oranları üzerindeki etkisinden daha fazla olduğu tespit edilmiş ise de UFRS 16'nın genel olarak kârlılık oranları üzerinde de önemli etki meydana getirdiği söylenebilmektedir. Bu nedenle UFRS 16'nın şirketlere kredi verenler, mevcut ve potansiyel yatırımcılar açısından kredi riskini ve şirket kârlılığını değerlemede faydalı bilgi sağlayacağı ifade edilebilir.

Araştırma için kullanılan veriler UFRS 16'nın uygulama sonuçlarından elde edilmiş olmakla beraber sadece bir yıllık finansal verileri kapsamaktadır. Kiralama sürelerinin bir yıldan uzun olması nedeniyle daha sonra yapılacak olan çalışmalarda daha uzun dönemli değerlendirmelerin yapılması standardın etkilerini anlamak açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, M., Temiz, H. ve Aktaş, R. (2017). UMS 17 kiralama işlemleri standardının UFRS 16'ya geçişin finansal tablolar üzerinde etkisi: Borsa İstanbul örneği, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(3), 592-623.
- Akdoğan, N. ve Erhan, D. U. (2020). TFRS 16 Kiralamalar Standardının finansal tablolar üzerine etkisi ve perakendecilik sektörü üzerine bir araştırma, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(1), 164-191.
- Aktaş, R., Karğın, S. ve Arıcı Demirel, N. (2017). Yeni Kiralamalar Standardı UFRS 16'nın getirdiği yenilikler ve işletmelerin finansal tablolarına ve finansal oranlarına olası etkilerinin değerlendirilmesi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 858-881.
- Altıntaş, A.T. ve Türel, A. (2016). Kiralama ile ilgili yeni muhasebe modelinin finansal tablolara etkileri, *Seçmeler 2016, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü, Yayın No: 75*, 131-140.
- Aslan, Ü. (2018). UFRS 16 Kiralamalar Standardı kapsamında faaliyet kiralamasının kiracı işletme tarafından muhasebeleştirilmesi ve raporlanması, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 55-68. DOI: 10.25095/mufad.401306
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*, 6. Baskı, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Baştürk, R. (2016). *Bütün örnekleriyle SPSS örneklili nonparametrik istatistiksel yöntemler*, 3. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bursal, M. (2019). *SPSS ile temel veri analizleri*, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Díaz, J.M. and Ramirez, C.Z. (February 2018). The impact of IFRS 16 on key financial ratios: A new methodological approach, *Accounting in Europe*, 15(1), 105-133.
- Döğüş, Y. ve Üçoğlu, H. (2021). UFRS 16 Kiralamalar Standardının ilk uygulamasının BİST'te işlem gören şirketler üzerindeki finansal etkileri, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 14 (2), 511-539.
- Duke, J.C., Su, J. H. and Su, Y. (2009). Operating and synthetic leases: Exploiting financial benefits in the post-enron era, *Advanced in Accounting*, 25(1), 28-39.
- Durocher, S. (2008). Canadian evidence on the constructive capitalization of operating leases, *Accounting Perspectives*, 7(3), 227-252.
- Fülber, R. U., Silva, L. J. and Pferdehirt, H. M. (2008). Impact of lease capitalization on financial ratios of listed German companies, *Schmalenbach Business Review*, V:60, 122-144.
- Giner, B., Merello, P. ve Pardo, F. (2019). Assessing the impact of operating lease capitalization with dynamic Monte Carlo simulation, *Journal of Business Research*, V:101, 836-845.
- Gökten, S. ve Kurnaz, G. A. (2020). UFRS 16 Kiralamalar Standardının kiracının finansal tabloları üzerine etkileri: Seçilmiş hava yolu işletmelerinde bir inceleme, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1848-1860.
- IASB (2016). Effect analysis: IFRS 16 leases, London: IFRS Foundation, (Çevrimiçi), <https://www.ifrs.org/-/media/project/leases/ifrs/published-documents/ifrs16-effects-analysis.pdf> , 30.8.2019.
- Imhoff, E. A., Lipe R. and Wright D. (March 1991). Operating leases: Impact of constructive capitalization, *Accounting Horizons*, 5(1), 51-63.

- Imhoff, E. A., Lipe, R. and Wright D. (June 1997). Operating leases: Income effects of constructive capitalization, *Accounting Horizons*, 11(2), 12-31.
- Karataş, M. (2019). TFRS 16 kiralamalar: *Yenilenen kiralama muhasebesi, açıklama ve örneklerle işletmelere olası etkileri*, Yayın No:177, İstanbul: İSMMM Yayınları.
- KGK, (2018). *TFRS 16 Kiralamalar*, <https://www.kgk.gov.tr/>
- Lee, B. D., Paik G. and Yoon S.W. (2014). The effect of capitalizing operating leases on the immediacy to debt covenant violations, *Journal of Accounting and Finance*, 14(6), 44-70.
- Marşap, B. ve Yanık S. (Ekim 2018). IFRS 16 kapsamında kiralama işlemlerinin finansal raporlamaya etkisinin incelenmesi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:80, 23-42. DOI: 10.25095/mufad.465900.
- Norman, G. (2010). Likert scale, levels of measurement and the “laws” of statistics, *Advances in Health Science Education*, V:15, 625-632.
- Öztürk, C. (2016). UFRS 16 Kiralama İşlemleri Standardının eski UMS 17 standardı ile karşılaştırılması ve Almanya ve Türkiye’de hisse senetleri halka açık olan hava yolu şirketlerinin finansal durumuna etkisi, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(1), 1-50.
- Pamukçu, A. (2010). Bilanço dışı finansman yöntemleri ve muhasebeleştirme işlemleri, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 29(2), 479-494.
- Parlak, N. ve Akdoğan H. (Eylül 2019). Faaliyet kiralama işlemlerinin eski UMS 17 ve yeni UFRS 16 standartlarına göre karşılaştırmalı incelenmesi: BİST imalat sektörü üzerine bir araştırma, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Sayı:58, 63-82.
- Sarı, E. S., Altıntaş, A.T ve Taş, N. (2016). The effect of the IFRS 16: Constructive capitalization of operating leases in the Turkish retailing sector, *Journal of Business, Economics and Finance*, 5(1), 138-147.
- Seçer, İ. (2015) *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Wong, K and Mahesh J. (2015). The impact of lease capitalization on financial statements and key ration: Evidence from Australia, *Australian Accounting, Business and Finance Journal*, 9(3), 27-44.

